Nr 6

Justitieutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1973:1 gjorda framställning om anslag för budgetåret 1973/74 till Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m. jämte motion.

ANDRA HUVUDTITELN

Polisväsendet

Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m. Kungl. Maj:t har under punkten B 4 (s. 37) föreslagit riksdagen att till Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 43 500 000 kr.

Motion

I motionen 1973:1079 av herr Hermansson m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen uttalar att säkerhetspolisens verksamhet i fortsättningen enbart inriktas på att motverka spionage och förebygga fascistiska ligors verksamhet samt att förevarande anslag i enlighet därmed reduceras till 22 000 000 kr.

Utskottet

Den polisiära säkerhetstjänsten i Sverige leds av en särskild avdelning inom rikspolisstyrelsen, den s. k. säkerhetsavdelningen. Då säkerhetsärenden handläggs i styrelsen, som har parlamentarisk förankring genom sex av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, ingår chefen för säkerhetsavdelningen som ledamot i styrelsen i överdirektörens ställe. Frågor om förebyggande och hindrande av brott mot rikets säkerhet ankommer på en byrå A under säkerhetsavdelningen. Denna byrå sörjer också för utbildning i säkerhetsskydd och personalkontroll. Spaning och utredning av indikationer på brott mot rikets säkerhet handläggs inom en byrå B, som också handhar utlänningskontrollen. Vid säkerhetsavdelningen finns ett för den särskilda polisverksamheten erforderligt register. För registret som är ett spaningsregister jämförligt med andra sådana register för t. ex. brottsutredning och narkotikaspaning gäller liksom för andra polisregister bestämmelserna i lagen (1965:94) om polisregister. Härjämte ges kompletterande stadganden i personalkontrollkungörelsen (1969:446, ändr. senast 1972:505). Till säkerhetsavdelningen hör också ett antal säkerhetssektioner i olika delar av landet.

I motionen 1973:1079 yrkas att riksdagen skall uttala att säkerhetspolisens verksamhet i fortsättningen enbart inriktas på att motverka spionage och förebygga fascistiska ligors verksamhet samt att förevarande anslag i enlighet därmed reduceras till 22 000 000 kr. Till stöd härför anförs i motionen bl. a. att den politiska åsiktsregistrering som under många år riktats mot vänsterkrafterna i vårt land tagit en mycket stor del av säkerhetspolisens resurser i anspråk. Därest denna del av säkerhetspolisens verksamhet upphört eller kommer att upphöra är det enligt motionärerna rimligt att förutsätta att säkerhetspolisens organisation kan minskas i betydande omfattning och att betydande belopp kan sparas. Motionärerna anför vidare att personalkontrollkungörelsens tänjbara formuleringar gör det möjligt för säkerhetspolisen att i fortsättningen bedriva åsiktsregistrering på samma sätt som tidigare.

Som bakgrund till en bedömning av motionsspörsmålet vill utskottet till en början nämna att säkerhetstjänsten med hänsyn till sina funktioner brukar indelas i säkerhetsunderrättelsetjänst och säkerhetsskydd. Till säkerhetsunderrättelsetjänst hör inhämtning, insamlande och bearbetande av underrättelsematerial som behövs för bedömning och bekämpning av angrepp mot landets yttre och inre säkerhet. Inhämtning och insamlande av underrättelsematerial sker genom öppna källor, genom hemliga kanaler och genom spaning. Bearbetning innebär, att det inhämtade materialet görs tillgängligt för studium genom översättning, sammanställning, referat m. m. Säkerhetsskyddet omfattar infiltrationsskydd, sekretesskydd, kontroll av säkerhetsskydd samt utbildning i säkerhetsskydd.

Den mot Sverige riktade främmande underrättelseverksamheten bedrivs för närvarande inom praktiskt taget alla samhällsfunktioner. Det rent militära intresseområdet är sedan gammalt föremål för uppmärksamhet. Samhällsutvecklingen har emellertid medfört att även områdena för teknik, industri, vetenskap och politik utsätts för angrepp som är straffbara enligt svensk lag. Säkerhetstjänstens arbete har härigenom utvidgats och komplicerats. Under senare år har spaningsarbetet vidare försvårats till följd av de utomordentligt avancerade tekniska hjälpmedel som används i den främmande underrättelseverksamheten.

Här bör också nämnas att enligt 2 § personalkontrollkungörelsen får i det hos säkerhetsavdelningen förda registret införas uppgifter som behövs för den särskilda polisverksamheten. Anteckning i registret får emellertid enligt samma paragraf icke göras enbart av det skälet att någon genom tillhörighet till organisation eller på annat sätt givit uttryck för politisk uppfattning. Enligt kungörelsen skall fråga om utlämnande av uppgift ur polisregister för personalkontroll prövas av rikspolisstyrelsen. Styrelsen skall vid sådan prövning – utom i visst fall som här ej är av intresse – bestå av rikspolischefen, säkerhetsavdelningens chef och de i styrelsen ingående lekmannarepresentanterna. Styrelsen är beslutför om rikspolischefen och minst tre av lekmannarepresentanterna är närvarande. Uppgift får lämnas ut endast om alla är ense härom.

Till skydd för medborgarnas integritet finns vissa särskilda kontrollfunktioner beträffande säkerhetspolisens verksamhet. Utskottet vill – utöver utskottets egna möjligheter härvidlag – särskilt framhålla att lekmannarepresentanterna i rikspolisstyrelsen har en allmän insyn i verksamheten och – som framgått av det nyss anförda – ett avgörande inflytande på frågor om att utlämna uppgifter ur säkerhetspolisens register. Även justitiekanslern och riksdagens ombudsmän har oinskränkta möjligheter till insyn i verksamheten.

Sedan den parlamentariska nämnden i Wennerströmsaffären i sitt utlåtande (SOU 1968:4) utförligt redovisat de synpunkter som kan anläggas på handläggningen av säkerhetsfrågor har frågan om säkerhetstjänstens bedrivande på senare tid fått förnyad aktualitet. Härtill har bl. a. bidragit den ökande tendens till brottslig verksamhet och politiska våldsdåd med internationell bakgrund som gjort sig märkbar även i Sverige.

Mot bakgrunden av vissa uppgifter som lämnats om säkerhetspolisens arbete bl. a. i anslutning till 1972 års värnpliktskonferens i Örebro och den kritik som i massmedia i samband därmed riktades mot säkerhetspolisen beslöt justitieombudsmannen Thyresson i mars 1972 att upptaga ett särskilt ärende om rikspolisstyrelsens säkerhetsavdelning. JO:s beslut i ärendet meddelades i augusti 1972 och är intaget i justitieombudsmännens ämbetsberättelse till årets riksdag (s. 43–91). I beslutet uttalade JO bl. a. att han är övertygad om att säkerhetspolisen är ett oumbärligt instrument till skydd för landets yttre och inre säkerhet. Det föreligger ingen anledning att anta att den mot vårt land riktade främmande underrättelseverksamheten avtagit. Beträffande den inre säkerheten uttalade JO, att de extremistorganisationer som finns både till höger och vänster inte för närvarande är av den storlek att de utgör något hot mot vårt samhällsskick. Enligt JO kan det emellertid inte bestridas att det finns en grogrund, särskilt bland de yngre generationerna, för extrema politiska rörelser, och man kan inte bortse från risken att de växer i en omfattning som kan bli besvärande för samhället. De behöver därför enligt JO hållas under uppsikt så att man inte överraskas av utvecklingen. Utredningen gav inte JO anledning att ifrågasätta införandet av ytterligare regler för den särskilda polisverksamheten eller ytterligare garantier till stärkande av att verksamheten hålls inom behöriga gränser. Han fann vidare rikspolisstyrelsens tillämpning av reglerna i personalkontrollkungörelsen stå i god överensstämmelse med föreskrifterna i kungörelsen och inte heller eljest ge anledning till någon erinran. JO framhöll särskilt att någon politisk åsiktsregistrering inte förekommer.

Kungl. Maj:t har i skrivelse den 22 september 1972 till rikspolisstyrelsen meddelat vissa bestämmelser angående inriktningen av säkerhetspolisens arbete. I samband härmed har även 2 § personalkontrollkungörelsen ändrats. Bestämmelserna innebär ett klarläggande i frågan om åsiktsregistrering och en särskild markering av nödvändigheten att ägna skärpt uppmärksamhet åt utländska extremister. Ändringen i 2 § personalkontrollkungörelsen innebär att föreskrifter angående tillämpningen av

bestämmelsen om förbud mot anteckning i säkerhetsavdelningens register enbart av det skälet att någon genom tillhörighet till organisation eller på annat sätt givit uttryck för politisk uppfattning skall meddelas av Kungl. Maj:t. Skrivelsen till rikspolisstyrelsen innehåller vissa sådana närmare föreskrifter. Genom dem klargörs principerna för registrering när det gäller medlemmar i politiska organisationer som har våld på sitt program eller som kan befaras använda våld för sina politiska syften. Medlemmar i eller sympatisörer med utländska extremistgrupper som kan befaras här i riket eller i andra stater bedriva eller ha bedrivit politisk omstörtningsverksamhet, vari ingår utnyttjande av våld, hot eller tvång som medel, skall normalt alltid registreras. Beträffande medlemmar i svenska politiska organisationer som enligt sina program skall verka för att omvandla samhället med våld skall utgångspunkten däremot vara att registrering får ske endast om vederbörande genom sina åtgärder gett anledning till misstanke att han kan vara beredd att deltaga i verksamhet som innebär fara för rikets säkerhet eller som syftar till och är ägnad att med våld förändra det demokratiska statsskicket eller påverka rikets ställning som oberoende stat. Enligt vad utskottet erfarit har Kungl. Maj:t för avsikt att utfärda ytterligare föreskrifter om principerna för registreringen.

När det gäller säkerhetstjänstens anslag vill utskottet framhålla att den årliga ökning som skett av anslaget till den särskilda polisverksamheten till stor del berott på automatiska utgiftsökningar och budgettekniska förändringar. Som exempel på dylika förändringar kan nämnas att fr. o. m. budgetåret 1969/70 pensionskostnader m. m. inräknas i anslagen. Till följd härav ökades lönekostnadsdelen nämnda budgetår med 23 procent. Det kan också noteras att vissa driftskostnader m. m. som tidigare belastat andra anslag inom polisväsendet överförts till säkerhetstjänstens anslag. För budgetåren 1972/73 och 1973/74 hänför sig ökningen av anslaget helt till automatiska kostnadsökningar. Lönekostnadspålägget utgör för sistnämnda budgetår 24 procent av lönesumman. Här nedan redovisas anslagsutvecklingen för de senaste budgetåren dels för den särskilda polisverksamheten och dels för polisväsendet i övrigt. Beloppen anges i tusental kronor.

Budgetår	*Säkerhetstjänsten*	*Polisväsendet i övrigt*
1966/67	20 400	509 300
1967/68	21 250	606 150
1968/69	23 050	651 550
1969/70	29 225	885 050
1970/71	33 675	959 350
1971/72	35 300	1 037 626
1972/73	41 680	1 240 321

Utskottet – som av företrädare för justitiedepartementet och rikspolisstyrelsen i särskild ordning informerats om säkerhetspolisens verksam-

het och om grunderna för anslagsberäkningen – anser att fog uppenbarligen saknas för bifall till motionärernas förslag.

Utskottet har icke någon erinran mot Kungl. Maj:ts anslagsberäkning.

Utskottet hemställer

A. att riksdagen beträffande inriktningen av säkerhetspolisens verksamhet avslår motionen 1973:1079 i denna del,

B. att riksdagen beträffande medelsberäkningen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1079 i denna del till *Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 43 500 000 kr.

Stockholm den 27 februari 1973

På justitieutskottets vägnar
ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Bergegren (s), fröken Mattson (s), herrar Larfors (s), Jönsson i Malmö (s), Johansson i Växjö (c), Nygren (s), Westberg i Ljusdal (fp), Polstam (c), fru Bergander (s), herrar Schött (m), Petersson i Röstånga (fp), Alf Pettersson i Malmö (s), Stjernström (c) och Lövenborg (vpk).

Reservation

av herr Lövenborg (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 1 med "Den polisiära" och slutar på s. 5 med "Kungl. Maj:ts anslagsberäkning" bort ha följande lydelse:

Inför trycket av en bred folkopinion har regeringen upprepade gånger tvingats deklarera att säkerhetspolisens inriktning har förändrats och att all åsiktsregistrering har upphört. Vissa händelser, även på senare tid, rubbar emellertid trovärdigheten i dessa försäkringar. Åtskilligt tyder på att personalkontrollkungörelsens tänjbara formuleringar gör det möjligt för säkerhetspolisen att fortsätta i samma spår som tidigare.

Utskottet tolkar den även i år begärda anslagsökningen som en bekräftelse på att så verkligen är fallet. Budgetåret 1971/72 förbrukade säkerhetspolisen 39 499 783 kr., 1972/73 anslogs 41 680 000 kr. och i årets budget föreslås ett anslag på 43 500 000 kr. till den särskilda polisverksamheten för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m. Anslagsökningen motiveras i år som i fjol med "automatiska kostnadsökningar".

Utskottet anser emellertid att säkerhetspolisens påstådda nya inriktning, som uppges innebära slopandet av all åsiktsregistrering, också borde avspegla sig i medelsförbrukningen. I stället visar det sig att säkerhetspolisen kräver ännu mera pengar för sin verksamhet. Mot den bakgrunden

har utskottet all anledning att dra den slutsatsen att åsiktregistreringen fortsätter. Kravet om att all åsiktsregistrering måste upphöra står fortfarande kvar.

Säkerhetspolisens inriktning bör, som framhålls i motionen 1973: 1079, vara enbart att motverka spionage och att förebygga kriminella, fascistiska ligors verksamhet i vårt land. Den kostnadskrävande åsiktsregistreringen måste helt upphöra.

Med hänvisning till det ovan anförda tillstyrker utskottet bifall till motionen 1973:1079.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

Utskottet hemställer

A. att riksdagen beträffande inriktningen av säkerhetspolisens verksamhet med bifall till motionen 1973:1079 i denna del hos Kungl. Maj:t hemställer att all åsiktsregistrering upphör och att den särskilda polisverksamheten i fortsättningen enbart inriktas på att motverka spionage och förebygga kriminella, fascistiska ligors verksamhet,

B. att riksdagen beträffande medelsberäkningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:1079 i denna del till *Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 22 000 000 kr.